

Predhodna nepopravljena različica

Pododbor za preprečevanje mučenja in drugega krutega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja

Nasvet Pododbora za preprečevanje mučenja državam pogodbenicam in državnim preventivnim mehanizmom glede pandemije koronavirusa (sprejet 25. marca 2020)

I. Uvod

1. V le nekaj tednih je koronavirus (bolezen COVID-19) močno spremenil naš vsakdanjik, zelo so omejeni gibanje in osebne svoboščine mnogih, zato da se oblasti z izrednimi ukrepi za javno zdravje lažje borijo proti pandemiji.
2. Osebe, ki jim je bila odvzeta prostost, so še posebej ranljiva skupina zaradi značaja omejitev, ki že tako veljajo zanje, in njihove omejene zmožnosti preventivnega ukrepanja. Vse večje so težave v zaporih in na drugih krajih odvzema prostosti, za katere pogosto velja, da so prenatrpani in nehigienski.
3. V nekaj državah so ukrepi v boju proti pandemiji na krajih odvzema prostosti že povzročili nemire znotraj in zunaj objektov odvzema prostosti ter izgubo življenj. Glede na to je ključno, da državni organi pri sprejemanju ukrepov v boju proti pandemiji v celoti upoštevajo vse pravice oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, in njihovih družin, pravice osebja na krajih odvzema prostosti in zdravstvenega osebja.
4. Ukrepi za zmanjševanje tveganja za osebe, ki jim je bila odvzeta prostost, in osebje na krajih odvzema prostosti naj upoštevajo pristope iz tega nasveta in še zlasti načeli »ne škoduj« in »enakovredna skrb«. Pomembna je tudi pregledna komunikacija z vsemi osebami, ki jim je bila odvzeta prostost, njihovimi družinami in mediji o ukrepih, ki se sprejemajo, ter razlogih zanje.
5. Prepovedi mučenja, krutega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja se ne sme razveljaviti tudi v izjemnih okoliščinah in izrednih stanjih, ki ogrožajo obstanek države. Pododbor za preprečevanje mučenja je že izdal smernice, s katerimi je potrdil, da se tudi za formalne kraje karantene uporablja Opcijski protokol h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (OPCAT).

¹ Glej drugi odstavek 2. člena Konvencije OZN proti mučenju (UNCAT) ter 4. in 7. člen Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah (ICCPR).

² Nasvet Pododbora za preprečevanje mučenja državnemu preventivnemu mehanizmu Združenega

Iz tega nujno izhaja, da se tudi za vse druge kraje, ki jih osebe ne morejo zapustiti iz podobnih razlogov, uporablja Opcijski protokol in nadzor opravljajo Pododbor za preprečevanje mučenja in državni preventivni mehanizmi (DPM), ki se vzpostavijo v okviru Opcijskega protokola.

6. Veliko DPM je Pododbor za preprečevanje mučenja prosilo za nadaljnje nasvete glede odzivanja na te razmere. DPM kot neodvisni organi v svojih pravnih sistemih lahko seveda sami odločajo, kako se je najbolje odzivati na izzive pandemije. Pododbor za preprečevanje mučenja ostaja na voljo, da na zahtevo zagotovi smernice. Pododbor za preprečevanje mučenja se zaveda, da so različne svetovne in regionalne organizacije objavile številne dragocene izjave, ki jih priporoča v obravnavo državam članicam in DPM. Namen tega nasveta pa je zagotoviti splošne smernice v okviru Opcijskega protokola tudi vsem, ki so odgovorni za preventivne obiske krajev odvzema prostosti in te obiske izvajajo.
7. Pododbor za preprečevanje mučenja poudarja, da bodo potrebni ukrepi, sprejeti v interesu javnega zdravja, skoraj zagotovo vplivali na način izvajanja preventivnih obiskov, vendar to ne pomeni, da je treba prenehati izvajati te obiske. Ravno nasprotno, morebitna izpostavljenost oseb na krajih odvzema prostosti tveganju slabega ravnanja je lahko še večja zaradi sprejetih ukrepov za javno zdravje. Pododbor za preprečevanje mučenja meni, da naj bi DPM še nadalje izvajali preventivne obiske in pri tem upoštevali potrebne omejitve. V tem času je še posebej pomembno, da DPM zagotovijo sprejemanje učinkovitih ukrepov za zmanjšanje možnosti, da bi osebe, ki jim je bila odvzeta prostost, postale žrtve nečloveškega ali ponižujočega ravnanja, ki je posledica zelo resničnih pritiskov, s katerimi se zdaj spopadajo sistemi odvzema prostosti in njihovi odgovorni.

II. Ukrepi, ki naj jih sprejmejo organi v zvezi z vsemi kraji odvzema prostosti, vključno s prostori za pridržanje, prostori za pridržanje migrantov, zaprtimi kampi za begunce, psihiatričnimi bolnišnicami in drugimi zdravstvenimi ustanovami

8. Potrjeno dejstvo je, da je država odgovorna za zagotavljanje zdravstvenega varstva tistim, ki jim je odvzeta prostost, in je njena dolžnost skrbeti za osebje na krajih odvzema prostosti in zdravstveno osebje. V Pravilih Nelsona Mandele je jasno zapisano: *»Zaporniki morajo uživati enake standarde zdravstvenega varstva, ki so na voljo v skupnosti, ter morajo imeti dostop do potrebnih*

koronavirus, sprejeto na 40. zasedanju (od 10. do 14. februarja 2020) in na voljo na

https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/OPCAT/NPM/2020.03.03-Advice_UK_NPM.pdf

³ Glej na primer »Preparedness, prevention and control of COVID-19 in prisons and other places of detention - Interim guidance« (Pripravljenost na bolezen COVID-19 v zaporih in na drugih krajih odvzema prostosti, njeno preprečevanje in nadzor nad njo – Začasne smernice) z dne 15. marca 2020, ki jih je izdala Svetovna zdravstvena organizacija, in »Statement of principles relating to the treatment of persons deprived of their liberty in the context of the coronavirus disease (COVID-19) pandemic« (Izjava o načelih ravnanja z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost, v kontekstu pandemije koronavirusne bolezni /COVID-19/), ki jo je izdal Evropski odbor za preprečevanje mučenja 20. marca 2020, CPT/Inf (2020)13 (19. marec 2020).

⁴ Glej CPT/Inf (2020)13 (19. marec 2020) na voljo na www.coe.int/en/web/cpt/-/covid-19-council-of-europe-anti-torture-committee-issues-statement-of-principles-relating-to-the-treatment-of-persons-

9. Glede na povečano tveganje za okužbo med osebami v zaporih in na drugih krajih odvzema prostosti Pododbor za preprečevanje mučenja vse države poziva, da:
- 1) nujno ocenijo tveganje, da bi opredelili tiste najbolj ogrožene v populacijah, ki jim je bila odvzeta prostost, pri čemer upoštevajo vse posebne ranljive skupine;
  - 2) zmanjšajo število zapornikov in drugih oseb, ki jim je odvzeta prostost, kjer je to mogoče z izvajanjem programov predčasnega in začasnega izpusta oseb, za katere je to varen ukrep, pri čemer v celoti upoštevajo ukrepe brez odvzema prostosti iz Tokijskih pravil;
  - 3) posebno pozornost namenijo krajem odvzema prostosti, katerih zasedenost presega uradna zmogljivost in katerih uradna zmogljivost temelji na številu kvadratnih metrov na osebo, kar ne omogoča omejevanja socialnih stikov v skladu s standardnimi smernicami za splošno prebivalstvo kot celoto;
  - 4) pregledajo vse primere odvzema prostosti v predkazenskem postopku, da bi ugotovile, ali je to glede na prevladujoče izredno stanje javnega zdravja potrebno, in razširijo uporabo varščine v vseh primerih razen najhujših primerov;
  - 5) pregledajo uporabo prostorov za pridržanje migrantov in zaprtih kampov za begunce, da bi čim bolj zmanjšale njihovo številčnost;
  - 6) naj bi ob izpustu opravile presejalni test, da se zagotovi uveljavitev ustreznih ukrepov za tiste, ki so pozitivni ali so še posebej ranljivi za okužbo;
  - 7) zagotovijo, da so omejitve vzpostavljenih ureditev minimalne, sorazmerne z značajem zdravstvenih izrednih razmer in v skladu s pravom;
  - 8) zagotovijo, da vzpostavljeni pritožbeni načini še naprej učinkovito delujejo;
  - 9) spoštujejo minimalne zahteve za dnevno gibanje na prostem in pri tem upoštevajo ukrepe, potrebne za spopadanje z zdajšnjo pandemijo;
  - 10) zagotovijo ustrezne objekte in potrebščine (brezplačno) vsem, ki jim je odvzeta prostost, da bi jim omogočili enako raven osebne higiene, ki jo mora vzdrževati prebivalstvo kot celota;
  - 11) kjer so obiski omejeni zaradi zdravstvenih razlogov, zagotovijo ustrezne dodatne alternativne načine za vzdrževanje stikov oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, z družinami in zunanjim svetom, na primer po telefonu, spletu/elektronski pošti, prek video komunikacije ali drugih ustreznih elektronskih sredstev; ti stiki morajo biti omogočeni in spodbujani, pogosti in brezplačni;
  - 12) omogočijo družinskim članom in sorodnikom, da še naprej lahko priskrbijo hrano in druge potrebščine za osebe, ki jim je bila odvzeta prostost, v skladu z lokalnimi praksami in ob spoštovanju potrebnih zaščitnih ukrepov;
  - 13) poskrbijo za tiste najbolj ogrožene v populacijah, ki jim je bila odvzeta prostost, tako, da to odraža visoko tveganje, in v celoti spoštujejo njihove pravice na krajih odvzema prostosti;
  - 14) preprečijo, da bi se izolacija zaradi zdravstvenih razlogov izvajala na način disciplinske kazni oddaje v samico; izolacija zaradi zdravstvenih razlogov se mora izvajati na podlagi neodvisne zdravstvene ocene in mora biti sorazmerna, časovno omejena ter upoštevati postopkovne zaščitne ukrepe;
  - 15) zagotovijo zdravstveno oskrbo za osebe, ki jim je bila odvzeta prostost in jo potrebujejo, zunaj krajev odvzema prostosti, kadar je to mogoče;

- 16) zagotovijo, da temeljna jamstva proti slabemu ravnanju (vključno s pravicami do neodvisnega zdravniškega svetovanja, pravne pomoči in obveščanjem tretjih oseb o odvzemu prostosti) še naprej delujejo in ostajajo dostopna kljub omejitvam dostopa;
- 17) zagotovijo, da vse osebe, ki jim je bila odvzeta prostost, in osebje prejmejo zanesljive, točne in sprotne informacije o vseh sprejetih ukrepih, njihovem trajanju in razlogih zanje;
- 18) zagotovijo, da se sprejmejo ustrezni ukrepi za zaščito zdravja osebja na krajih odvzema prostosti in zdravstvenega osebja ter da ima osebje zagotovljeno primerno opremo in podporo pri opravljanju svojih dolžnosti;
- 19) zagotovijo dostop do ustrezne psihološke pomoči za vse osebe, ki jim je bila odvzeta prostost, in za osebje, na katero vplivajo ti ukrepi; in
- 20) zagotovijo, da se, če je to primerno, vse zgoraj navedene točke upoštevajo pri pacientih, ki so neprostovoljno sprejeti v psihiatrične bolnišnice.

III. Ukrepi, ki naj jih sprejmejo organi v zvezi z osebami na uradnih krajih za karanteno

10. Pododbor za preprečevanje mučenja je že podal komentar o položaju oseb v karanteni v predhodnem Nasvetu.⁶ K temu dodaja:
  - 1) tiste, ki so začasno v karanteni, je treba ves čas obravnavati kot proste osebe, a pri tem upoštevati potrebne omejitve, ki zanje veljajo v skladu z zakonom in temeljijo na znanstvenih dokazih za namene karantene;
  - 2) ne sme se jih obravnavati ali z njimi ravnati kot z »osebami, ki jim je bila odvzeta prostost«;
  - 3) kraji za karanteno morajo biti dovolj veliki in imeti zadostne zmogljivosti, da omogočijo svobodno gibanje v notranjih prostorih in različne namenske dejavnosti;
  - 4) komunikacija z družinami in prijatelji s pomočjo ustreznih sredstev mora biti spodbujana in omogočena;
  - 5) ker so kraji za karanteno *de facto* oblika odvzema prostosti, morajo vsi tisti, ki so pridržani na ta način, imeti možnost zaščite s temeljnimi jamstvi proti slabemu ravnanju, vključno z dostopom do informacij o razlogih za pridržanje v karanteni, pravico do neodvisnega zdravniškega svetovanja, pravico do pravne pomoči in obveščanjem tretjih oseb o pridržanju v karanteni skladno z njihovim statusom in situacijo;
  - 6) sprejmejo se vsi ustrezni ukrepi, da tisti, ki so ali so bili v karanteni, ne bi postali žrtve katere koli oblike marginalizacije ali diskriminacije, tudi po vrnitvi v skupnost; in
  - 7) ustrezna psihološka pomoč mora biti na voljo tistim, ki jo potrebujejo, tako med kot tudi po izločitvi.

⁶ Glej zgoraj, št. 2.

IV. Ukrepi, ki naj jih izvajajo DPM

11. DPM morajo med pandemijo koronavirusa še naprej izvajati obiske v okviru svojih pristojnosti, a morajo pri tem upoštevati zakonite omejitve, ki zdaj veljajo za družabne stike. DPM se ne sme v celoti preprečiti dostop do uradnih krajev odvzema prostosti, vključno s kraji za karanteno, čeprav sočasne omejitve dopustne v skladu z drugim odstavkom 14. člena Opcijskega protokola.
12. Cilj Opcijskega protokola, kot je določeno v prvem členu, je »vzpostavitev sistema rednih obiskov«, namen pa je, kot je določeno v preambuli, »varstvo oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, pred mučenjem in drugimi oblikami okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja«, kar je neodtujljiva zaveza mednarodnega prava. Kaže, da morajo v zdajšnjem položaju DPM oblikovati metode za izpolnjevanje svojih nalog in pooblastil v zvezi s kraji odvzema prostosti z zmanjšano potrebo po družabnih stikih, ki pa bodo hkrati zagotovile učinkovite priložnosti za izvajanje preprečevalnih ukrepov.
13. Takšni ukrepi lahko vključujejo:
  - 1) dogovarjanje s pristojnimi državnimi organi glede izvajanja in delovanja blažilnih ukrepov, kot je opredeljeno v II. in III. poglavju zgoraj;
  - 2) okrepitev zbiranja in pregledovanja podatkov v zvezi s kraji odvzema prostosti posamezno in skupaj;
  - 3) uporabo elektronskih oblik komuniciranja s tistimi, ki so na krajih odvzema prostosti;
  - 4) vzpostavitev telefonskih linij DPM na krajih odvzema prostosti in zavarovanje elektronske pošte in poštnih pošiljk;
  - 5) sledenje ustanavljanju novih/začasnih krajev odvzema prostosti;
  - 6) okrepitev širjenja informacij v zvezi z delom DPM na krajih odvzema prostosti in zagotovitev sredstev za hitro in zaupno komunikacijo;
  - 7) vzpostavitev stika s tretjimi osebami (na primer družinami in odvetniki), ki bi lahko imele dodatne informacije o razmerah na krajih odvzema prostosti; in
  - 8) okrepitev sodelovanja z nevladnimi organizacijam in humanitarnimi organizacijami, ki delajo z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost.

Zaključek

14. Ni mogoče točno predvideti, kako dolgo bo trajala zdajšnja pandemija in kakšni bodo vsi njeni učinki. Jasno pa je, da že zdaj močno vpliva na vse člane družbe in da bo to trajalo še kar nekaj časa. Pododbor za preprečevanje mučenja in DPM morajo upoštevati načelo »ne škoduj« pri opravljanju svojega dela. DPM bodo morda morali za spopadanje s pandemijo prilagoditi svoje delovne metode, da bi zaščitili javnost, osebe na krajih odvzema prostosti, osebe, ki jim je bila odvzeta prostost, in sebe. Glavno merilo mora biti učinkovitost pri preprečevanju slabega ravnanja z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost. Okvir preventivnih parametrov je zdaj širši zaradi izrednih ukrepov, ki so jih morale sprejeti države. Pododbor za preprečevanje mučenja in DPM so odgovorni za to, da se na domiselne in ustvarjalne načine odzovejo na izzive, s katerimi se spopadajo pri izvajanju nalog in pristojnosti v okviru Opcijskega protokola.

